

‘DE VRUCHTEN VAN DE ARBEID’ Privé-eigendom en morele gelijkheid.

Norman Geras

Een rechtvaardigingssysteem is een complex van onderling afhankelijke thema's en argumenten. Het is typisch dat het geheel een verward leven leidt: het ontwikkelt zich, stukken en brokken worden er van afgetrokken of bij opgeteld, door interne verschuivingen wordt de ordening van de samenstellende delen veranderd, het wordt onderworpen aan kritische aanmerkingen, defensieve versterking, creatieve wijzigingen, en zo verder. Het valt niet altijd mee om onder deze omstandigheden het precieze belang in te schatten van een bepaald element in het geheel, om te achterhalen hoeveel precies afhangt van zijn specifieke gewicht. Toch zijn sommige elementen duidelijk strategisch van meer centraal belang dan andere; en als van zo'n centraal element kan worden aangetoond dat het in feite intellectueel ondeugdelijk is, terwijl de andere elementen gelijk blijven, dan verzwakt de hele verrechtvaardigingsketting waarvan het element een schakel is.

Ik zal mij hier toespitsen op wat volgens mij een verband is van normatieve strategische aard, een argument dat doorgaans geassocieerd wordt met de naam John Locke en gebruikt wordt bij pogingen om (grote) sociale ongelijkheid te legitimeren. De stelling kent originele morele aanspraken toe op privé-eigendom voortkomend uit de arbeid die door vrije individuen uitgeoefend wordt op maagdelijke grondstoffen - of, zoals Locke het zelf uitdrukte, uit de arbeid die met die grondstoffen "gemengd" wordt. Dit argument wordt door velen aangewend als een polemisch wapen tegen overheidsinterventie in privé-eigendom en in transacties tussen privé-eigenaars; en van daar uit als een wapen tegen het binnendringen van de staat op de "vrije" markt. Daar eigendomstitels van dergelijke oorsprong, zowel als al deze die ervoor geruild worden bij vrijwillige overdracht, beschouwd worden als een zaak van fundamenteel recht, is het de staat niet toegelaten daaraan of aan de legitieme transacties van hun houders te raken, behalve dan op een beschermende wijze.

De stelling die ik nader wil bekijken noem ik de stelling van de "arbeidsmenging". Het zou niet juist zijn om te suggereren dat de problemen verbonden aan deze stelling tot nu toe niet werden opgemerkt. Ze werden reeds dikwijls besproken en commentarieerd. Maar hoe ernstig en belangrijk ook, toch is er iets vreemds aan de manier waarop er toe nu toe werd mee omgegaan. Auteurs vermelden ze slechts terloops - hetzij omdat zij ze niet verpletterend vinden, hetzij omdat zij ze

te duidelijk achten om er verder nog moeilijk over te doen - en gaan dan over naar wat hen meer direct bezighoudt. Een mij bekende uitzondering daar gelaten, is er geen geconcentreerde inspanning geweest om een beslissende weerlegging noch om een nauwkeurige verdediging op te bouwen (indien dit laatste dan al mogelijk zou zijn). De uitzondering betreft een artikel van Jeremy Waldron, waarvan de essentie terug te vinden is in zijn werkelijk indrukwekkende "The Right to Private Property" (Het recht op privé-eigendom) (1). Wat volgt gaat in dezelfde richting van Waldron: het betwist de stelling van de arbeids-vermenging. Maar m.i. moet er meer gezegd worden over de stelling dan Waldron deed, om het te kunnen begrijpen in zijn volle schijnbare sterkte en zijn brede uitstraling, zowel als in de volle omvang van zijn eigenlijke zwakheid.

Ik zal als volgt te werk gaan. Eerst zal ik de keten van de morele redenering die mij bezig houdt, toelichten in een van zijn belangrijkste gevolgen. Vervolgens geef ik beknopt commentaar bij die punten die ik in deze context niet in twijfel wil trekken of anderszins niet wil beschouwen, en ik zal zeggen waarom niet. Na eliminatie blijft het argumentele verband dat hier van belang is en ik zal aanwijzen waarom ik denk dat het hier werkelijk van belang is. Vervolgens onderzoek ik dieper de stelling van de arbeids-menging en de justificaties van de grote ongelijkheid in de sfeer van de privé-eigendom. Ik doe dat kritisch.

De argumentatieketen luidt als volgt:

1. Individuele personen zijn ten volle en gerechtigd eigenaar (in het vervolg duiden we ze aan als 'bezitters' zonder meer) van zichzelf.
2. Hieruit volgt dat zij eigenaar zijn van hun aanleg en capaciteiten en van hun arbeid.
3. Overdragen van hun arbeid op voorheen niet-bezeten dingen, of hun arbeid er mee mengen, levert een morele aanspraak op, die gelijk staat met, eigendom van die dingen.
4. In een wereld van in origine niet-bezeten hulpbronnen, zal ongelijkheid van privé-eigendom verschijnen als een gevolg van de toepassing van deze normen; en gegeven het verschil in mogelijkheden, geluk, inspanningen e.d.m. van de verschillende individuen, om niet te spreken over hun verschillende plaats in de opeenvolging van de generaties, kan dergelijke ongelijkheid moeilijk anders dan extreem zijn.
5. In dit soort verhalen wordt dit soms verzacht door een hulpstelling m.b.t. oorspronkelijke verwerving: in zoverre dat het resultaat van iemands toeëigening ofwel voldoende moet overlaten dat door anderen verwerfbaar is, dan wel dat ze niemand in een slechtere situatie mag achterlaten dan wanneer die toeëigening niet zou gebeurd zijn - of iets van die aard.

Een en ander is afkomstig van Locke zoals mag afgeleid worden uit volgende welbekende regels uit "The second treatise of government" (De tweede regeringsverhandeling) : "Hoewel de aarde en alle inferieure schepsels gemeengoed zijn van alle mensen, toch heeft elkeen in zijn eigen persoon een eigendom; daarop heeft niemand dan hemzelf enig recht. De arbeid van dit lichaam en het werk van zijn handen, zo kunnen we stellen, horen hem toe. Wat dan ook dat hij verplaatst uit de toestand waarin de natuur het voortgebracht en gelaten heeft, en waar hij zijn arbeid mee mengt en het voegt bij iets dat van hem is, wordt het zijn eigendom." (2)

De inegalitaire tendens van dergelijke premisses werd beklemtoond door G.A.Cohen: "De aanspraak die mensen kunnen maken op de vruchten van hun eigen arbeid is de sterkste basis voor ongelijkheid in de verdeling, en die aanspraak is moeilijk te verwerpen, zolang zelf-eigendom niet wordt ontkend." (3)

Ik zal de these van zelf-eigendom niet in vraag stellen. Dit in de eerste plaats om tactische redenen. Zelfs wanneer volledige zelf-eigendom toegelaten wordt, dan nog lijkt mij deze hele lijn van justificatie niet adequaat. Toegevend zoveel als redelijkerwijs kan worden toegegeven in het belang van de bondigheid van redeneren, probeer ik aan te tonen dat het hoedanook faalt als gevolg van een wezenlijke tekortkoming. Indien er dan nog andere zwakke punten zijn, des te erger voor de rechtvaardiging.

Ik geloof geenszins dat het principe van zelf-eigendom logischerwijze problematisch is. J.P.Day beweert van wel, daarbij steunend op het niet-wederkerige van een bezitsrelatie, maar dit lijkt me filosofisch arbitrair. De notie van recht op exclusief gebruik, controle, macht om te verplaatsen, en wat verder nog te maken heeft met volledig bezit van externe dingen, lijkt zonder overdreven semantische of logische moeite uitbreidbaar tot de beschikking van mensen over zichzelf. (4)

Meer voor discussie vatbaar is de vraag hoe ethisch afdwingbaar het principe is. Voorstanders zien het als een principe van vrijheid. Het werpt een morele barrière op tegen het hebben van eigendomsrechten, gedeeltelijk of volledig, op andermans persoon zonder diens instemming; daardoor wordt het een barrière tegen slavernij of tegen verhoudingen die essentiële kenmerken met slavernij gemeen hebben. Anderzijds stellen critici van dit principe dat het precies zelf-bezit is dat moreel slavernij zou toelaten, dit via een vrijwillige vervreemding van individuen van wat zij bezitten en aldus het recht hebben zich te vervreemden, in dit geval van zichzelf. (5) Formeel gezien bestaat er uiteraard geen tegenstelling aangezien het principe alleen slavernij zonder instemming - onvrijwillig ingestelde slavernij - uitsluit.

Het is op zijn minst argumenteerbaar dat we het kunnen stellen zonder slavernij. Het is hoedanook een morele gruwel en de vrijheid die wordt opgeof-

ferd door het verbieden van de instemming ermee weegt op tegen de vrijheden die erdoor veilig gesteld worden. Locke zelf, zo dient opgemerkt, beperkt het individueel zelf-bezit door de slavernij-door-instemming uit te sluiten. Als Gods schepselen is het ons niet toegestaan onszelf te vernietigen noch te flirten met onze zelf-vernietiging onder "andermans absolute, arbitraire macht". Ons bezit van onszelf is beperkt door gods bezit van ons als zijnde zijn werkkrachten. (6) Toch hou ik geen rekening met dat soort scrupules over ongekwalificeerd zelf-bezit, religieus of anders geïnspireerd, en ik stel mij tevreden met de, albijeen niet volledig geruststellende, hypothese dat weinig of geen zelf-bezitters ooit zullen instemmen met slavernij.

Vaak wordt ook gesuggereerd dat dit principe van zelf-eigendom mensen beschermt tegen de afschuwelijke mogelijkheid dat hun organen (een oog, een nier, etc.) onder dwang aangeslagen worden - ten behoeve van anderen die er op vlak van organen minder goed aan toe zijn dan hen zelf. (7) Zij het dat een halve liter bloed afnemen van alle (gezonde) mensen in kritieke omstandigheden waarin het belangrijk kan zijn dat te doen, maar ons minder gruwelijk voorkomt, ook afbreuk doet aan hun zelf-bezit, dan waagt men zich hiermee toch op glad ijs: eens de weg geopend voor iets van die aard, wie weet waar het dan nog op houdt? Er is nood aan een duidelijke gedragslijn. Laat ons niet aannemen dat andere principes dit kunnen bieden.

Ik ga verder dan met 1. de stelling van het zelf-bezit, abstractie makend van de problemen die ontstaan wanneer men zich afvraagt of het precies iemands persoon is (zoals door sommige commentatoren wordt toegeschreven aan Locke) (8) dan wel iemands lichaam of inderdaad iemands 'zelf' dat men bezit. Ik hou het eenvoudig: elk individu is de bezitter van alles dat zijn of haar fysisch kader omsluit.

Ik zal ook de afleiding hiervan - punt 2. - aanvaarden, nl. dat individuen hun eigen capaciteiten bezitten, hun talenten en hun arbeid. In verband met dit laatste, sla ik opnieuw geen acht op Day's opwerping: dat het logischerwijze niet klopt om te spreken over het bezit van een activiteit zoals arbeid. Toch is de semantische spanning hier misschien groter dan in het geval van iemands zelf-bezit ('Zij bezit deze slag' is vreemder dan 'Hij bezit dit been'), toch kan de betekenis van een exclusief recht op controle of beslissing over iets zowel toegepast worden op de activiteit als op de lichamelijke middelen om dat te doen. (9)

Tijdelijk 3. ontwijkend, het arbeids-mengende argument, wil ik hieronder uitleggen hoe ik de premisse vervat in 4., nl. dat van een in oorsprong niet-bezit van natuurlijke grondstoffen, zal behandelen. Ik doe dat middels een kort commentaar bij Locke.

In de passage hierboven aangehaald en op meerdere andere plaatsen in

de "Second Treatise", heeft Locke het op verschillende manieren over de wereld, de aarde en de dingen in de natuur als door God gegeven aan het mensdom in zijn geheel. Toch bedoelt hij hiermee geenszins een omstandigheid van echt gemeenschappelijk bezit. In werkelijkheid bedoelt hij een situatie van niet-bezit. Want bij wat Locke eigenlijk wil onderstrepen is dat niemand de instemming van anderen nodig heeft - zoals dat wel zou nodig zijn in geval van gezamenlijk bezit - om een deel van dit gezamenlijk bezit toe te eigenen voor eigen gebruik. (10) Terzelfdertijd, is het geen toestand van laat ons zeggen "zuiver" niet-bezit. Er hangt een schaduw van het principe van gemeenschappelijke rechten over in die zin dat Lockes stelt dat niets van wat toegeëigend wordt om te gebruiken mag worden weggegooid of verspild. (11) De reden die hier achter steekt is dat zijn rechtvaardiging van privé-bezit geleid wordt door een teleologie van, in ruime zin, welvaart. Privé toeëigening is voor Locke een middel dat het doel van overleven en bloei moet dienen. De instandhouding van de mensheid is een "fundamentele natuurwet" en het recht van elke persoon om zich in stand te houden betekent ook het recht op de middelen om te overleven - inbegrepen, in omstandigheden van uiterste nood, op het surplus of het vele van anderen. (12) Dat dit teruggrijpt op een restant van recht van gemeenschappelijk eigendom wordt door Locke sterk belicht wanneer hij zegt dat meer nemen dan men kan gebruiken betekent dat men neemt van wat "toehoord" aan anderen en dat iets verspillen betekent de anderen "beroven". (13)

Ik zal de premisse van het in oorsprong niet-bezit van natuurlijke bronnen niet in vraag stellen, noch zal ik deze kwalificeren zoals Locke wel doet. Ik zal ze aanvaarden. Maar ik aanvaard ze alleen als een initiële premisse, als vertrekpunt in de discussie. Een soort van gezamenlijk of privé-bezit dat steunt op iets anders dan op arbeids-menging zou een besluit kunnen zijn van een dergelijke discussie. Maar het is steriel om ze eenvoudigweg te behandelen als alternatieve premissen voor die van het niet-bezit. Want indien privé-eigendom door arbeids-menging nood heeft aan een rechtvaardiging, een inspanning van morele fundering door middel van normatief relevant argumenteren, dan moet dat ook gebeuren voor gelijk welke soort gemeenschappelijk bezit of voor privé-bezit dat op een alternatieve wijze werd bekomen. Het aannemen van het in oorsprong niet-bezit van de aardse grondstoffen maakt de weg vrij voor een onderzoek van de morele aanspraken van een alternatieve route om privé-bezit te verwerven zonder dat er voldaan moet worden aan de voorwaarden die normaal gesteld worden (nl. arbeids-menging).

Ik illustreer dit door me te richten op een punt dat werd aangebracht door Robert Nozick. Midden een aantal andere problemen in verband met de stelling van de arbeids-menging, vraagt Nozick zich af waarom het mengen van wat men bezit met wat men niet bezit een manier zou zijn het laatste te winnen eerder dan het vorige te verliezen. (14) Stel dat ik de onbetwiste bezitter ben van een kleine zee. Ik giet een kop van mijn zeewater in een niet-begeleide kan to-

matensap en maak aanspraak op het mengsel. Indien mijn morele aanspraak op de zee inderdaad klopt, waarom zou ik mijn kop zeewater dan verliezen eerder dan het tomatensap te winnen? Misschien is het tomatensap reeds van iemand anders, maar wat gebeurt er als het van niemand is?

Stel U voor in plaats daarvan dat L., een lid van een technisch laagontwikkelde gemeenschap van toegewijde zelf-bezitters met zijn been vast raakt in een high-tech val waaruit hij niet kan worden bevrijd. De val is niemands bezit, het is een restant van een dode beschaving. Voor L.'s gemeenschap is het een stuk maagdelijke "natuur". L. bezit zijn been, dat nu vast zit in een val. Niemand anders maakt of heeft een morele aanspraak op de val: niemand heeft het nodig of wil hem zelfs maar, niemand heeft ooit enige inspanning geleverd om hem te krijgen, om geen enkele reden verdient iemand hem; als dit voorval plaats grijpt heeft ieder ander reeds een identieke val, eerder gevonden; etc. Indien L.'s recht op zijn been niet gecontesteerd kan worden - wat zowel voor zijn gemeenschap als voor ons hier het geval is - en niemand enig recht heeft op de val, dan is L. zeker gerechtigd op de samenstelling "been-val" die wordt gevormd door zijn been en de val. Dit is een manier om te antwoorden op de vraag van Nozick. L. heeft een rechtmatige aanspraak op een component van iets waarvan niemand op de andere componenten enige morele aanspraak heeft. (15)

Veronderstel echter dat andere dergelijke aanspraken komen bovenop de concurrerende aanspraken qua bezit (volledig dan wel gedeeltelijk) van de bewuste val die tot nu toe niemands bezit is. Dan zal er een argumentering nodig zijn om uit te maken of L.'s aanspraak op de val - krachtens zijn onlosmakelijk vastzitten aan iets dat hij bezit (16) - meer moreel gegrond is dan andere aanspraken.

M.a.w. ons aanvaarden van het in oorsprong niet-bezit van natuurlijke grondstoffen betekent niet dat we aanvaarden dat een andere basis voor bezit dan arbeids-menging uitgesloten is. Veeleer is het een toegeving dat we niet beginnen met het aanpakken van de deugdelijkheid van een andere dergelijke basis. We laten het veld open zowel voor arbeids-menging als voor andere types van aanspraak. We geven toe dat het principe dat steekt achter de stelling van de arbeids-menging voor discussie vatbaar is, dat er argumenten voor zijn, maar evenzeer argumenten tegen. Het is een feit dat, voor zover we weten, er ooit geen mensen waren, zodat niets in relevante zin bezit was. Als we deze (pre)historische situatie zouden nemen als een normatief uitgangspunt, dan vragen we ons af hoe het de arbeids-menging zou vergaan tegenover andere vermeende argumenten m.b.t. het stichten van eigendom.

Dit leidt mij tot 5., de onderstelling van het "genoeg" of de "niet-benadeling", soms beschouwd als een beperking voor de oorspronkelijke verwerving door arbeid. Waar ik tot nu de veronderstellingen die de stelling van de arbeids-

menging kaderen in de redeneringsketen die we onderzoeken, aanvaard heb zonder ze in twijfel te trekken, zet ik deze onderstelling eenvoudigweg aan de kant als een losmaakbare schakel ervan.

Het is in deze relevant om op te merken dat Jeremy Waldron overtuigend heeft betoogd dat er in de "Second Treatise" geen dergelijke voorwaarde terug te vinden is. Dat "genoeg en even goed", zoals Locke het zegt, overgelaten wordt voor anderen, is louter een effect en geen hoedanigheid van privé-verwerking in de vroege stadia van dit proces in de toestand van de natuur. (17) Toch is het exegetische punt niet van doorslaggevend belang. Wij zijn geïnteresseerd in een familie van Locke-achtige argumenten, inbegrepen, maar niet uitsluitend, die van Locke zelf; ook andere schrijvers hebben dergelijke onderstelling ernstig genomen. Het is onze aanvaarding van de premisse van het in den beginne niet-bezit van natuurlijke grondstoffen, die ons gebiedt de onderstelling links te laten liggen, samen met andere kwalificaties van die premisse. Want het kwalificeert het. Indien ik mij doorheen mijn arbeid geen bepaald stuk ongeroerd land kan toeëigenen, omdat dit zou betekenen dat er onvoldoende overblijft voor anderen of dat het hen in bepaalde zin zou benadelen, dan zouden deze anderen rechten hebben op dat land en zou het albijeen niet onbezeten zijn. (18) Ik zet het beding aan de kant als een initiële onderstelling, welke zijn precieze inhoud ook mag zijn; en ik laat de morele bekommernissen welke ze inspireren op gelijke voet wedijveren met de stelling van de arbeids-menging, in het licht van een in den beginne niet-bezit van de wereld.

In elk geval zijn er, zo komt het mij voor, goede redenen van verklarende 'zuiverheid' om zo de onderstelling los te koppelen van de stelling van de "arbeids-menging" waaraan ze gehecht is. Dit dwingt de stelling om zonder hulp recht op te staan, zodus wordt het ons als het ware mogelijk gemaakt om zijn autonome sterkte in te schatten. Als de stelling op zich weinig of niets om het lijf heeft en de onderstelling tot steun dient, zullen we dat beter kunnen zien. We voorkomen zo dat, om van metafoor te veranderen, een slechte stelling zich achter een goede of een minder slechte onderstelling zou verschuilen. Maar, zo kon worden gesuggereerd, wat als de stelling niet slecht maar slechts gedeeltelijk adequaat is; een stelling is die als zoveel andere nood heeft aan bijkomende steun? Zelfs al was dit het geval, dan nog zou het bekijken van de stelling op zichzelf het ons mogelijk maken om dit helderder waar te nemen, in al zijn sterkte en in al zijn zwakte, niet vertroebeld door andere dingen.

(Het terzijde plaatsen van de onderstelling om ons te kunnen richten op de stelling die er door wordt ondersteund, verplicht mij om iets te zeggen over de bewering van G.A.Cohen; de bewering nl. dat het omgekeerde in feite een betere procedure is. Volgens Cohen, heeft Nozick, die een versie van de onderstelling ernstig neemt, het bij het rechte eind wanneer hij zich daarop concentreert eerder dan op de arbeids-menging notie waarover hij veel korter is. Want, stelt Co-

hen, wat telt is de impact van welke verwerving dan ook, veeleer dan hoe ze tot stand kwam. Het zal "moeilijk zijn om kritiek uit te oefenen" op een verwerving, en de basis van de toepassing ervan is onbelangrijk, als niemand er door gekwetst wordt; als, in Nozicks termen, door de onderstelling niemands situatie verslecht. Maar Cohen zelf vertrekt van hieruit om, met grote helderheid, aan te tonen dat er virtueel geen verwerving met een moreel niet-arbitraire alternatieve beschikking bestaat die andere mensen niet zal benadelen. (19) Zijn eigen demonstratie reflecteert op zijn observatie opgedaan bij het inleiden ervan. Als we nu niet kunnen volhouden dat een verwerving pijnloos is, dan is er inderdaad reden tot bezorgdheid voor de morele basis ervan.)

Nu mijn openingscommentaar afgesloten is, kom ik uiteindelijk terug op 3., de arbeids-menging zelf als een grond voor aanspraken op privé-bezit. Ik zal dit onderzoeken na een laatste voorafgaandelijke bemerking, een kort antwoord op de vraag waarom ik dit zie als een basis van verdienste. Aan zijn belang kan worden getwijfeld. Alles wel beschouwd staat dit ideaal verhaal van verwerving door arbeid, vertrokken van een oorspronkelijke toestand van niet-bezit van externe dingen, nogal ver van de werkelijke wereldgeschiedenis en van privé eigendom in het bijzonder. (20) Waarom zich druk maken over de discussie omtrent een zo mythische route naar patronen van economische verdeling waarvan de reële genese volledig anders is?

Mijn antwoord hierop is, ten eerste, dat de uitkomst m.b.t. een normatief adequate genese van eigendomstitels cruciaal is, onafgezien van de feitelijke geschiedenis van de eigenlijke eigendom. Want zoals Hillel Steiner het stelde "het is een absoluut noodzakelijke waarheid dat niets kan gemaakt worden uit niets, en dat hieruit voortvloeiend alle titels die tot stand worden gebracht of dingen die vrij worden verplaatst moeten afgeleid worden van titels tot natuurlijke en voorheen onbezeten zaken." Bijgevolg, opdat iets ooit kan bezeten worden, moet het zelf dan wel in zijn samenstellende delen een eerste bezitter hebben; en we kunnen redelijkerwijs uitzoeken wat precies deze persoon of groep rechten geeft over het ding. Als er niets is, worden (de facto) alle aanspraken afgeleid van de initiële titel in vraag gesteld. (21) Constructies als "oorspronkelijke toestand" of "natuurlijke staat" van het proces van toeëigening zijn methodologische deviezen om zich vast te klampen aan zulke normatieve origines; een gemakkelijke manier om scherp te stellen op het conceptuele stichtingsmoment door het kunstmatig als chronologisch te behandelen. Het zijn selectieve abstracties.

Ten tweede, de keuze om in deze context precies arbeids-menging nauwkeurig te onderzoeken, ondanks het feit dat vermenging met niet-bezeten natuurbronnen nog amper kan voorkomen, wordt gemotiveerd door mijn overtuiging dat het principe desalniettemin een normatief idee van blijvende gangbaarheid en enige klaarblijkelijke kracht behelst. We hebben deze idee als eens geformuleerd gezien. Ook John Stuart Mill had het er over: "In elke verdediging die

er voor wordt opgebouwd, wordt privé-eigendom verondersteld voor de individuen de garantie te zijn op de vruchten van hun eigen arbeid ..." (22) Mijn belangstelling gaat hier uit naar anti-egalitaire aanwendungen van de idee. Maar het zal de lezer opgevallen zijn dat de aanspraak op de vruchten van iemands eigen arbeid ook een socialistische stamboom heeft, en dat het (of tenminste één) marxistisch concept van uitbuiting erop is gebaseerd: het concept nl. dat arbeiders worden uitgebuit in zoverre en zover, een deel van de waarde die zij creëren wordt toegeëigend door hun kapitalistische werkgevers. Ik onderzoek de stelling van arbeids-menging ook met de bedoeling om sommige aanverwante ideeën af te wegen.

In de *Second Treatise* biedt John Locke meerdere op arbeid gebaseerde rechtvaardigingen aan voor verwerving. Het is een twistpunt of die andere rechtvaardigingen dan die van arbeids-menging op zich, door hem bedoeld of verstaan werden als volledig ervan onderscheiden. Dat arbeid inspanningen vergt, bijvoorbeeld, of dat het dingen meer waard maakt voor mensen - weze dit bedoeld als afzonderlijke, bijkomende rechtvaardigingen, of drijft de stelling van arbeids-menging hier zelf op? Hieronder, zal ik de mogelijkheid afwegen dat dit zo is. Maar als dat zo is, is het belangrijk dit te onderkennen, want de gevolgen zijn betekenisvol. Eerst, moeten we weten hoe het de stelling op zich zelf vergaet.

Bij het opbouwen van de stelling, gebruikte Locke in elk geval herhaaldelijk een formuleringstijl van een andere sterkte dan de bewering dat arbeid inspannend is, of waarde-scheppend, of enige andere bijzondere eigenschap. Zoals de eerder geciteerde passage het stelt: wat iemand verplaatst van zijn natuurlijke staat, heeft hij gemengd met zijn arbeid; hij heeft "het samengevoegd met iets dat van hem is en het daardoor tot zijn eigendom maakt" (de klemtoon is van mij, NG). Locke drukt deze gedachte in dezelfde paragraaf nog twee maal uit: "(het object) heeft door deze arbeid iets aangehecht dat het gezamenlijk recht met iemand anders uitsluit"; en "deze arbeid, zijnde de niet ter discussie staande eigendom van de arbeidende, niemand dan hem kan een recht hebben op wat er eens is bijgevoegd ..." Weinig verder heeft hij het ook over de mens die "iets op (de aarde) besteedt dat van hem was, zijn arbeid"; "het hechtend aan iets wat zijn eigendom was, waar een ander geen aanspraak op heeft, noch het van hem kan afnemen zonder inbreuk te plegen." (23)

Dat aan iets arbeiden je aanspraak geeft op het resultaat, komt in al deze formuleringen neer op dat wat je gemengd hebt met het maagdelijke iets, niet jouw arbeid is, maar eenvoudigweg het jouwe is. Wat telt hier is dat het van jou is en gemengd, niet dat het stevig en waarde-verhogend was. De gevolgtrekking van menging naar aanspraak zou dus kloppen voor om het even welke eigendom je mengde - behalve in één enkel geval. Want, hoewel Locke dit niet uitdrukkelijk stelt, het is kritisch voor de gevolgtrekking dat de menging onherroepbaar is. Wat samengevoegd werd, kan niet meer worden gescheiden. Anders

volstond het voor iemand om de ingemengde stof te scheiden van waarmee het gemengd was, om er met deze laatste vandoor te gaan en aan jou het jouwe "zonder inbreuk" teruggeven te hebben. De lastigheid van de stelling is dat ze je niet, het tot nu toe niet-bezetene kunnen ontzeggen zonder je terzelfdertijd te ontzeggen wat je zelf bezit. (24)

Nu, in het eerder aangehaalde artikel, maakt Waldron twee krachtige logische bezwaren tegen deze stelling. Het eerste is dat het eerder een metafoor uitbuit dan dat het letterlijk waar zou zijn. Arbeid is een activiteit, geen substantie. Het kan eigenlijk met niets gemengd worden. Als je twee dingen werkelijk mengt, zijn er twee dingen en de activiteit van het mengen. Hier, met de arbeid en de zaak waarop arbeid wordt ugeoefend, is er slechts één zaak, het voorwerp, en een activiteit, het arbeiden. Of anders, als je dit behandelt als een tweede substantie, dan is er nog altijd een activiteit nodig, het mengen. En zo moet je dan de arbeid opnieuw meetellen, als een activiteit zowel als substantie. De analoog zal niet werken. Ten tweede, en het eerste bezwaar overstijgend: het afleiden van aanspraak van de metafoor vooronderstelt een recht op iets - wat je al bezit en erin mengt - dat is er in geval van arbeid, na het mengen, zelfs niet meer: "de arbeid, als arbeid, bestaat niet meer". Er kan geen recht meer zijn op iets wat niet langer bestaat, noch enige aanspraak bijgevolg afleidbaar van zo'n recht. (25)

Sterk als zij zijn, leiden deze logische bezwaren de aandacht af van iets dat even belangrijk is en voor de morele dimensie van de vraag zelfs belangrijker. Het is makkelijker om het te vatten als we doen alsof Waldrons bezwaren geen standhouden; nl. doen alsof arbeid eigenlijk een substantie is en nog altijd bestaat nadat hij gemengd is. Is er een beter voorwendsel dan het te vervangen door een substantie? Dit zal ons ook helpen om de specifieke eigenschappen van arbeid als arbeid te vergeten en ons te concentreren op (wat verondersteld wordt hier te tellen) zijn wezen, met name eigendom.

Ik bezit een hoeveelheid poeder waarvan ik toesta dat het wordt uitgestrooid over een lieflijk, niet bezeten strand. Dit is poeder- en niet arbeids-menging. "Toestaan om te verstrooien" betekent slechts het volgende: toevallig, rustig wandelend, laat ik de wind het werk doen, en de poeder sijpelt uit een gat in de zak. Het raakt gemengd met het zand, en wordt zo goed als niet meer te scheiden. Want hoewel ik er met geluk sommige graantjes van terug kan vinden, ze allemaal terug vinden is onmogelijk. Ik maak aanspraak op het strand. Anderen beginnen ook concurrerende aanspraken te stellen.

Ik zal niet vragen hoe moreel krachtig mijn aanspraak op het strand zou zijn. In de plaats daarvan stel ik voor dat je probeert een zwakkere aanspraak te bedenken. De suggestie is niet slechts retorisch. Werkelijk, welke aanspraak op het strand zou zwakker kunnen zijn? Er kan worden aangevoerd dat het voorbeeld Waldrons tweede bezwaar niet beantwoordt: het poeder mag dan al ge-

mengd zijn, maar in feite blijft het bestaan. Maar dit hangt af van wat je denkt dat het poeder was. Als het gezichtspoeder was, dan bestaat het niet langer bruikbaar. Maar als het de resten waren van mijn onlangs gecremeerde ezel, dan blijft het bestaan als resten, en in een passend milieu ervoor. Of onderstel dat iemand een grote voedzame taart bakt, en ze vervolgens verdeelt onder alle bezoekers. Een groepje waaronder ikzelf, discussieert over de gegeven delen. En ik zeg, want zo is het, dat een van mijn eieren in de taart is gemengd - en deze daardoor van mij is. Mijn ei bestaat niet meer als een ei, maar zijn voedende bestanddelen, mijn eigendom onder een vorm die ik verkies, bestaat nog, alleen is het gemengd. Opnieuw, welke aanspraak kon zwakker zijn dan de mijne op de hele taart?

Uit wat werd gezegd over L.'s gevangen been volgt dat ik aanspraak zou maken op het strand, of op de taart, indien er geen andere morele aanspraken op zouden zijn. Hoewel: meerdere mensen hebben het strand nodig, voor doelen van recreatie of zelfontwikkeling; iemand heeft weken gereisd om het te bereiken; een ander zou het tot een belangrijk sociaal domein willen maken; anderen denken dat ze er, samen met mij gewoon recht op hebben om het te gebruiken. Of: we komen hongerig af op de taart; een kind onder ons viert vandaag haar verjaardag; iedereen vindt dat hij aanspraak heeft op gelijke bezorgdheid om de taart te verdelen; en zo verder. Niet alleen zijn aanspraken zoals deze moreel duidelijk sterker dan de mijne; zelfs dat iemand gewoon wat strand of taart zou willen - gewoonlijk niet beschouwd als een bijzonder sterk type van aanspraak - zou moreel sterker zijn, ik geef het toe. Want, bedenk waarop mijn aanspraak steunt: een recht op het geheel van iets op basis van een louter fysieke samenvoeging. Om een zwakkere aanspraak te vinden heb je andere dergelijke moreel arbitraire uitspraken nodig: "Ik heb gedroomd van een strand als dit"; "Het is zichtbaar vanop mijn heuvel"; "Ik zei het eerste "taart"; "Mijn moeder bakte altijd zo'n taarten." Natuurlijk kon men er voor kiezen om een van deze uitspraken aan te bevelen of aan te nemen als een principe van verwerving. Maar het is absurd om te stellen dat zij een "natuurlijk" moreel gewicht dragen. Zo gaat het ook als men van de stelling van de arbeids-menging de bijzonderheden van de arbeid af-trekt, zoals sommige van Locke's eigen formuleringen lijken te doen, dan rusten de dingen zuiver op het feit van de menging.

Overigens moet men mij niet vertellen dat dit voor mij bijzonder bruikbare voorbeelden zijn. Daarom heb ik ze gekozen. Mocht het volledig van mij zijn dan zou ik het strand als rustplaats voor mijn ezel, gebruiken om er een tijdje te blijven staan om hem innig te gedenken. En de taart, als drager van de voedingskrachten van mijn ei, om voedend te zijn. En voor het overige maak ik er in beide gevallen geen gebruik van. Dus, men kan mij precies dit gebruik van het strand aanbieden en het, qua voedingswaarde, equivalent van het ei in taart - plus wat ik ook misschien zou doen op basis van het soort aanspraken van anderen. Zeker kon men andere voorbeelden aandragen: waarin wat gemengd wordt heeft

een grotere waarde voor zijn bezitter en het lokt een (vrij veelomvattende) aanspraak voor dit individu uit op het hele "mengsel". Van die aard kennen we al L.'s gevangen been. Maar dan gaat het om L.'s behoefte aan zijn been, of van zijn onvervangbare waarde; over het algemeen is het de bijzondere eigenschap van wat van de persoon is in het mengsel, dat moreel doorweegt, als het al weegt (zoals hier). Het is niet zijn louter fysische samenvoeging met andere dingen.

Precies dezelfde moeilijkheid haalt de stelling van Hillel Steiner onderuit als zou Locke's metafoor in feite effectieve, niet-metaforische, zin kan krijgen, door te stellen dat het gaat om energie die door het arbeiden gemengd wordt met dingen. Er komt een proces te voorschijn dat verwant is aan het mengen; en bezit van een hoeveelheid bestede energie vormt de basis voor de aanspraak van de arbeidende op dat waarop werd gearbeid. (26)

Ik ga kort over naar het punt - opnieuw ontwikkeld door Waldron - dat dit niet werkelijk een interpretatie is van arbeids-menging, maar een alternatief aanbod. Niet alle energie, soms misschien geen van de energie die aangewend wordt in arbeid, gaat over in het object waarop gearbeid wordt. Als je een haas achtervolgt, (27) dan steekt de energie die je aanwendt niet, of absoluut niet, in de haas. Daarenboven, wordt energie helemaal los van arbeid, door mensen willens nillens overgebracht op zaken rond hen, zoals ze ermee in contact komen, zoals hun lichamen warmte uitstralen, etc. Energie-menging zou je het kunnen opvangen, zou een nieuwe reeks aanspraken voortbrengen, die slechts gedeeltelijk overlappen met die waarvan wordt aangenomen dat ze voortvloeien uit arbeid.

Trek U echter eens te meer niets aan van dergelijke logische bezwaren en overweeg welke sterkte de aanspraak van energie-menging op zich ogenschijnlijk zou kunnen opleveren. Herinner je dat we hier abstractie nemen van welk moreel aangrijpingspunt ook dat mag voortkomen uit mogelijke associaties met inspanning en zijn deugden. Jouw aanspraak om een boom te bezitten omdat je hem opgewarmd hebt door er tegen te zitten, of omdat je jouw radiator zo geplaatst hebt om dat te doen, zou helemaal niet afdwingbaar zijn. Vergelijk het met "ik spuugde (sic) ergens op dit strand - (of) ik knip mijn haar hier en laat het in het zand vallen - op die manier wordt het strand van mij." Probeer zwakkere, meer arbitraire aanspraken te bedenken.

Arbeid is geen substantie en kan niet gemengd worden. Zelfs indien het er een was en gemengd kon worden, het louter mengen van wat iemand bezit met niet bezeten goed levert op zijn best een uiterst zwakke morele aanspraak op zo'n goed op, zwakker dan virtueel elk standaard alternatief. Redenen van interpretatieve mildheid zetten ons aan om een ander spoor te volgen in Locke's stelling.

Dit is een duidelijke piste. Arbeids-menging is in werkelijkheid arbeiden, en arbeiden veranderd zijn object. Het punt werd lang voor David Hume aangehaald:

"Men kan ons niet vertellen onze arbeid ergens aan toe te voegen anders dan in figuurlijke zin. Eigenlijk brengen we alleen maar verandering aan door onze arbeid." Misschien is het dan de transformatie die arbeid teweegbrengt aan objecten die er een aanspraak op vestigt. (28) Sommige passages in de *Second treatise* lijken deze kant van de dingen sterk te belichten. Zo schrijft Locke dat wie ook zijn arbeid heeft aangewend om "bijna om het even welk spontaan produkt van de natuur in om het even welke zin te veranderen uit de staat waarin de natuur het heeft voortgebracht, door om het even welke arbeid er op te plaatsen, er zich daardoor een eigendom in verwerft"; en opnieuw: "alles waartoe zijn industrie zich kon uitstrekken, om het te veranderen uit de staat waarin de natuur het heeft voortgebracht, was van hem." Een andere Lockiaanse uitspraak heeft het over het "verplaatsen" van dingen, door arbeid, uit hun oorspronkelijke staat, waar soms de kracht van "verplaatst" terzelfdertijd een wegnemen lijkt te zijn, een privatiseren van wat voorheen "gemeenschappelijk" was, en een veranderen van de dingen uit hun oorspronkelijke staat. (29)

Nu, vanuit dit oogpunt kan men, denk ik, enige ruwe invulling geven aan de idee van "menging". Maar de zin die men er aan kan geven is niet de zin die Locke en zijn aanhang nodig hebben om de verhoopte normatieve schakel tussen persoon en object vast te krijgen. (30) Hierin, bij om het even welke gebeurtenis, is de ruwe zin te vinden. Indien ik iets verander door er aan te werken, dan zal het eigenschappen hebben die het voorheen niet had, en ik kan zeggen dat ze er door mij werden aan "toegevoegd"; hoewel ook natuurlijk eigenschappen werden "afgetrokken". (Locke zelf drukt arbeids-menging uit in termen van optelling: "Dat arbeid een onderscheid maakt tussen hem en het gemene; dat het iets toevoegt meer dan de natuur (...) heeft gedaan.") (31) De toegevoegde kenmerken, indien iemand dat mocht bedenken, zijn zelf geen arbeid; zij zijn de effecten van arbeid. Maar de overgang van oorzaak naar gevolg is om zo te zeggen kortstondig, en wordt zelfs aangemoedigd door sommige manieren van zeggen. Het "werk van zijn handen" is wat zijn handen doen, een activiteit, en het is ook wat zij vorm geven, de resultaten of het produkt van die activiteit. (32) Men kan het zich voorstellen als het bevroren resultaat van de oorzaak, .

Toch is albijeen het resultaat niet de oorzaak, en bezit van de oorzaak, arbeid, is niet gelijkwaardig met bezit van zijn resultaat, noch van de veranderingen die erdoor werden voortgebracht, laat staan van het hele erdoor veranderde object. Wij zijn uit op pertinente ethische overwegingen die ons van het ene naar het andere leiden. Het zou makkelijk zijn om het bedenken van dit verband over te laten aan wat men zelf denkt, van oorzaak naar resultaat zou gewoon duidelijk, onontkenbaar zijn. Stel je een beeldhouwster voor. Zij neemt een vormeloze massa (zoals we dat noemen) van niet-bezeten aard, en vecht om haar visie vorm te geven; zij kromt haar rug, maakt zich bezorgd, wijdt er haar tijd aan, haar inspanning, haar beste creatieve inspiratie. Van wie zou de sculptuur zijn? (33) Maar is het omdat haar arbeid de oorzaak was en de sculptuur het resultaat? Als

ik een stuk schors van de overvloedige fruitboom waar je laatst tegenaan zat losmaak; of ik pak een druif van die taart; of ik neem een schep van het strand; zijn de boom, de taart of het strand helemaal van mij omdat ze door mij veranderd zijn - en ingaand tegen de morele aanspraken (van behoefte, verdienste, gelijk recht, enz.) van anderen? "Geef toe", in het belang van de stelling. Dan verras ik toevallig in natuurlijke staat een kudde niet bezeten dieren. Bezit ik nu de kudde, de oorzaak zijnde van een verandering in zijn toestand? Probeer een herkenbare morele basis te bedenken om te stellen dat mensen exclusieve rechten verwerken over alles waarin zij verandering veroorzaken.

Lezers die dit nog niet deden kunnen nu stilaan hun geduld verliezen. De veranderingen aan het subject, zo kunnen zij zeggen, waren bewerkstelligd door arbeid - wat ternauwernood door deze voorbeelden belichaamd wordt. De voorbeelden gaan meestal over effecten, niet over effecten van arbeid. Maar de hypothese die we vooropstelden om te onderzoeken was dat arbeid uitoefenen op dingen er aanspraak op geeft, omdat het ze transformeert. Als je nu in wezen opwerpt: dingen transformeren geeft een aanspraak er op (alleen) wanneer en omdat het arbeiden is, goed dan. Bijgevolg schieten we tekort, nu we er opnieuw niet in geslaagd zijn hier een reden te vinden waarom arbeiden dit oplevert.

Dit tweede (veranderings) spoor heeft met het eerste (menging) een ander probleem gemeen waaraan men niet voorbij kan. Want hoewel het goed gekend is, werd er nooit voldoende op geantwoord. Het is de kwestie van grenslijnen. Het stelt zich het scherpst in verband met land. Door een schopvol zand om te keren, verander ik of (er van uitgaand dat dit steekhoudend is) ik meng mijn arbeid met de aarde die ik omdraai bij het spitten. Maar zo verander ik - onbetwistbaar - mijn arbeid ermee mengend, de heuvel waarop ik spit en de hele omtrek die ik vandaar af kan zien en de hele landmassa waarop ik sta. Om het te voegen bij die andere problemen, dit principe van toeëigening is radicaal onbepaald. Het kon wel eens grote eerste aanspraken opleveren.

Locke van zijn kant, bood op dit punt tenminste iets aan. Volgens hem wordt onze eigendom begrensd door ons gebruik. Door arbeid, mag men zoveel verkrijgen als men kan gebruiken "om op gelijk welke manier bevorderlijk te zijn voor het leven". (34) Eenvoudigweg een gebied omheinen is onvoldoende: afval leggen, het blijft beschikbaar voor toeëigening door anderen. "Zoveel land als een man bebouwt, beplant, verbetert, cultiveert, en de produkten ervan kan gebruiken, zoveel is zijn eigendom. Door zijn arbeid omheint hij het als het ware af van het gemeenschappelijke" (mijn klemtoon - NG). (35) Maar hier doet zich een discrepantie voor tussen het aangeboden formele criterium - gebruik om op een of andere manier dienstig te zijn aan het leven - en de substantieve specificering ervan die exclusief slaat op de landbouw. Land kan duidelijk anders gebruikt worden. (36) Het criterium zal er niet in slagen om beduidingsvolle beperkingen te plaatsen aan toeëigening. Alleen al door voet te zetten op dit grote onbewoonde

eiland, verander ik het, en door het om te spitten meng ik er mijn arbeid mee, dus door het (onmiddellijk) beginnen het klaar te maken om het te gebruiken als re-creatieoord voor mij, mijn familie en vrienden - en verder voor iedereen die bereid is mij te betalen voor het genot van mijn bezit. Zoals dit voorbeeld ook aantoonst, zal het beroep doen op bedoelingen hier helemaal niets opbrengen ("De omvang ... (wordt) natuurlijk gedefinieerd door de doelen waarvoor men werkt"). (37)

Punt is dat er geen natuurlijke grenslijn is, en dat er dus een conventionele moet gegeven worden. (38) Maar dit is funest voor het principe. De conventie kan opgemaakt worden om ruimte te laten voor bezitsrechten gesteund op andere morele bases dan arbeids-menging/transformatie, als het al niet is om het principe albijeen illusoir te maken. "Een mooie sculptuur. Maar je veranderde alleen de buitenkant. Daar we evenveel aanspraak hebben op het binnenste, zullen we een gelegenheidsleenrecht instellen". "Sorry, maar we hebben het binnenste nodig". "Een deel van de bovengrond is van jou". Begrijpelijk dat zij die nog tijd vinden voor het idee van de arbeids-menging deze moeilijkheid uit de weg gaan. Nozick werpt het op en gaat dan verder. Steiner geeft toe dat het "wel een zijsprong waard" is. Een ander auteur vraagt zich af waarom "vaagheid" er hier zelfs zou toe doen. (39) Vaagheid? Dit is geen kwestie van bij benadering een streep te trekken met de onvermijdelijke ruwe kantjes, zoals zo vaak gebeurt. In dit geval is er geen streep - behalve door beroep te doen op overwegingen die buiten het principe liggen die het zouden moeten omschrijven.

(Ik plaats Nozick onder hen die gehecht zijn aan het principe van de arbeids-menging. Waldrons strijdpunt is dat hij het "volledig verwerpt", naar ik meen is dit onterecht. Het klopt dat Nozick wat schuchter is in het aanvaarden van het principe, maar een deel van zijn stelling is ervan afhankelijk). (40)

Logisch gesproken leeg, moreel niet afdwingbaar, en op de koop toe van een onbepaalde toepassing, kan de notie die we aan een nauwkeurig onderzoek onderwerpen scherpe scepsis uitlokken. Sommigen blijven er helemaal onbewogen onder. (41) En weer zijn er anderen die het verder niet louter affirmeren, maar het affirmeren als belichaamt het een intuïtie wiens macht voor hen manifest is. Men is bijna verplicht te vermoeden dat de affirmatie elders zijn sterkte betreft. Eerder, suggereerde ik met achting voor Locke dat het principe van de arbeids-menging op andere elementen kon steunen, er mee gerelateerd, maar ervan onderscheiden. Ik stel nu dat dat klopt. Twee andere ideeën zijn in het spel: enerzijds (losweg) persoonlijke uitbreiding; anderzijds verdienste.

Eerst nog dit: ik ben er zelf niet van overtuigd dat dit bij Locke van veel betekenis is. Maar een commentator stelt het zo voor. Er weinig geloof aan hechtend dat Locke's metafoor letterlijk bedoeld kon zijn, biedt hij als alternatief een psychologische bedoeling aan. De idee is te komen van "een uitbreiding van de per-

soonlijkheid tot fysische objecten”, zodat ze “een deel (worden) van ons eigen zelf”. We hebben een “gevoel van eenwording” met hen. Door arbeid wordt iets van het “geestelijke ego geënt op het object”; en voor anderen dan de arbeider zou dan het hebben van een recht op dat object impliceren “een recht op een ander vrij individu, waar geen sprake van kan zijn.” (42) Hoe het ook mag zijn bij Locke, dit idee van iets van de persoon (hier hun “geestelijke ego”) in het ding, zodat het laatste deel of uitbreiding wordt van het eerste, pleit zeker in het voordeel van arbeids-menging voor exclusieve eigendomsrechten. Murray Rothbard vertelt ons bijvoorbeeld dat Crusoe, door zijn arbeid te mengen met de grond “het land bestempelt met de afdruk van zijn persoonlijkheid en energie”; en dat iemand “het recht heeft het produkt te bezitten dat hij gemaakt heeft met zijn energie en zijn inspanning, als een werkelijke uitbreiding van zijn eigen persoonlijkheid”; en (een eerder pleidooi aanhalend) dat het produkt een “emanatie (is) van zijn wezen” - hij “heeft een fragment van zijn eigen persoon in het ding achtergelaten.” (43)

Ik neem drie mogelijkheden gesuggereerd door deze uitspraken in overweging. Ten eerste, wat er van de persoon in het ding is, is een vervagende substantie, die niet kan worden geobserveerd noch ontdekt. De stelling rust dan op een metafysisch geheim en heeft het niet nodig dat we er op los gaan. Ten tweede, in het ding is van de persoon alleen de persoons arbeid. Maar arbeid is echter geen substantie in het ding, het is een activiteit. Ten derde, de mening is volledig psychologisch. Eigenlijk is er niets van de persoon in het ding, maar de persoon voelt een krachtige identificatie ermee en zou zich gekwetst voelen door het verlies ervan; misschien nog meer gegriefd. Het staat buiten kijf dat lang of hard aan iets werken dit soort identificatie kan voortbrengen. Ons eerder voorbeeld van de beeldhouwster drijft gedeeltelijk op deze waarschijnlijkheid; en over het algemeen zal iemand die bijna om het even welk werk verricht heeft vertrouwd zijn met deze ervaring.

Maar dit gevoel komt ook op andere manieren tot stand. Het kan veroorzaakt worden door gewoon langdurig bezit. (Hij schrijft elke dag aan zijn bureau; of regelmatig herschikt hij de dingen. Zij heeft hier zo lang geleefd). Zelfs een begeerte die sterk genoeg is, kan het veroorzaken. Gebruikt om uitsluitend op arbeid gebaseerde eigendomsrechten te steunen, wordt dit type van identificatie onterecht uitgebuit, want het is niet specifiek voor arbeid. Verder, als het moreel geladen is, moet het zijn als een vorm van behoefte, en dan moet het gestaafd worden in relatie tot andere behoeften. Opnieuw, als men zou antwoorden dat behoefte op basis van een identificatie tot stand gekomen door arbeid, telt op een manier dat andere soorten identificatie of van behoefte niet doen, dan zal het resultaat zijn dat “uitbreiding van de persoonlijkheid” uiteindelijk niet de reden is voor op arbeid gesteunde aanspraken op eigendom - maar arbeid wel.

Ik kom nu tot verdienste. Sommige auteurs halen hier twee verschillende no-

ties dooreen: deze van een eerlijke beloning voor geleverde inspanning en deze van aanspraak op wat men produceert of "schept", weze het de waarde van dan wel het ding zelf. (44) Ik hou de twee noties uiteen. Elk komt betekenisvol voor in Locke's discours omtrent eigendom in de *Second Treatise*. Veel wordt daar gebouwd op het nemen van "pijnen", van "gezwoeg", "zweet" en "eerlijke nijverheid"; zoals ook van de "verbetering" van de resultaten die arbeid in dingen te weegbrengt, zijn enorme waarde verhogende krachten. (45) Ter vergelijking, bij Nozick is verdienste slechts een schim. Dit is niet verrassend, want verdienste kan de basis worden van een vrijheids-bedreigend verdelingspatroon dat hij minacht. Die verdienste kan wegen tot op een punt dat oorspronkelijke verwerving de (voor hem) weinig comfortabele vraag naar voren laat waarom het ook niet zou wegen op andere punten zoals inzake het erfrecht van omvangrijke fortuinen, of inzake het ontvangen van een miserabel loon voor lang en moeizaam werk. (46) Toch laat "verdienste" bij Nozick een schim achter, in een "verdienende, producerende aanspraak". (47)

Met de verdenking dat dit het element is waarvan de stelling van arbeid tot uitsluitende eigendom volledig afhankelijk is, onderzoek ik nu de morele sterkte gedragen door verdienste in zijn verschillende versies. Ik begin met waarde, en een kort verhaal. Het gaat over een optreden eerder dan over een fysisch product, maar daarrond draait het niet. Het verhaal draagt de titel "Wilt wie?".

Het gaat over een beroemde basketbalspeler die harde tijden doormaakt. Hij vat het plan op voor een come back en wil zoals vroeger een omhaling doen, een bescheiden som van elke toeschouwer bovenop de gewone toegangsprijs en dat alleen voor hemzelf. Met moeite vindt hij een ploeg die de onderneming onderdak biedt en er wordt een match georganiseerd. Niemand daagt op. Met basketbal heeft men in hier weinig op en met Wilt (zo heet hij) al helemaal niet. Zijn vrienden gaan aan het werk, maken publiciteit voor zijn conditie en zijn vaardigheid. Bij de volgende matches, die alle goed bijgewoond worden, is een geslagen Wilt niet op extra's uit. Maar na enkele schitterende optredens probeert hij het opnieuw. Bovenop de prijs van elk ticket wordt een bedrag gevraagd. De bezoekers die nu, verrukt over het spel, toestromen, zijn blij om een extra te betalen als Wilt speelt. En genereus als ze zijn, zijn sommige van hen gelukkig dat ze hem daarmee door zijn moeilijkheden kunnen halen. Maar voor het overige zijn ze van mening dat zijn gewone deel van de toegangsgelden een fatsoenlijke vergoeding is voor zijn spel. Ze dringen er op aan - en eisen daartoe het recht op - dat het saldo van Wilt's bonus zou besteed worden aan de verbetering van de faciliteiten voor de toeschouwers.

Wilt is van mening dat hij aanspraak kan maken op de vruchten van zijn arbeid. De waarde van zijn optreden, dat de fans aantrekt, hangt van hem af. Maar diezelfde fans, enigszins gegrepen door deze waarde-scheppende theorie van verdienste, zeggen dat de waarde van zijn optreden van hen afhangt. Het was

niets waard voor dat zij er belangstelling voor kregen. Waarde, zo zeggen zij, is geen objectieve eigendom van zijn optreden. Het heeft waarde omdat zij er waarde aan hechten. (48) Zij zullen de toegangsgelden gebruiken voor betere faciliteiten. Wilt is ziedend. "Jullie zitten daar maar toe te kijken. Ik overtref mezelf elke match om jullie iets te bieden dat het zien waard is. Elke dag put ik mij uit. Ik ga trainen." "Humm,... maar dat," gooit iemand terug, "is een andere stelling; (de meeste) andere spelers doen ook hun best." Wilt en zijn fans gaan akkoord dat de notie van waarde-schepping van verdienste niet voldoet. Het is een variante op het standpunt dat mensen exclusieve rechten hebben op om het even wat waarin ze voor een deel betrokken zijn in het veroorzaken van de toestand zoals hij is.

Nu kan er gesteld dat de waarde van Wilts prestatie niet het punt is, maar de prestatie zelf - of *mutatis mutandis*, het fysische produkt dat hij maakt. Dit is de vrucht van zijn arbeid: het is, onmiskenbaar, zijn resultaat, en hij zou de winst moeten krijgen. Maar zonder verdere argumentering missen we hier nog steeds een reden waarom iets dat het resultaat is van iemands arbeid er moreel toe doet. Is dit opnieuw het inzicht dat men exclusieve rechten heeft over wat men mee veroorzaakt heeft of veranderd heeft zodat het is zoals het is? Indien dit zo is, kan ik terecht het strand bezitten, als ik er een schopvol van heb weggenomen. Waarom doet het ertoe dat iets het resultaat is van iemands handelingen? Men zou kunnen stellen, "Het is nu eenmaal zo", en zonder meer het principe aankleven. Het zou kunnen, maar dat is niet overtuigend en voorstanders van het principe voelen aan dat het overtuigend is. Of men kon stellen dat wat telt de inspanning is die arbeid vergt: het produkt is ... beloning voor inspanning. Maar dit is, eens te meer, "een andere stelling".

Hiermee belanden we in een volledig nieuwe wereld van aanspraken. De hele sculptuur mag dan al een faire beloning zijn voor de inspanningen van onze beeldhouwster, maar het hele strand is geen faire beloning voor de mijne. Algemeen gezien zal het criterium niet leiden tot de solide normatieve band tussen persoon en object zoals de aanhangers van het criterium beweren. Verder heeft het grote gevolgen voor de herverdeling waarbij - zoals dat het geval is - sommige mensen hun inspanningen uitbreiden om materialen te veranderen waarop reeds anderen aanspraak gemaakt hebben, terwijl die anderen, wat zij ook verdienen en hoe ze dat ook doen, een return krijgen alleen voor hun (de facto) aanspraak op de materialen waarvan sprake.

Uiteindelijk blijven we zitten met niets anders dan de kracht van de metafoer en de associatie. Het getuigt van hun sterkte hoe vaak zulke deviezen opduiken, om enige echte eenheid van substantie tussen de persoon en het veranderde ding uit te drukken. Denk aan "vruchten". Zij kunnen eenvoudigweg "resultaten", "effecten" zijn. Maar vruchten groeien ook aan planten. Van critici zowel als van aanhangers van het inzicht dat het onderwerp van dit essay was, zij mogen uit

zijn op ontmaskering dan wel vol lof zijn, deze literaire deviezen zijn sprekend: men heeft het over "vruchten van zijn lichaam en zijn capaciteiten", over "niet-contractuele aanspraak op de vruchten van andermans" arbeid en vandaaruit op de arbeid belichaamd door de objecten, en dus, bij uitbreiding, op de personen wiens arbeid het is" (mijn klemtonen - NG); door het "beslag leggen op de resultaten van iemands arbeid" - zoals door taxatie - zij het als "beslaglegging op uren" van hen, wordt men zoals een "deel-eigenaar" van hen; "de groenten (te) stelen" zo heeft iemand opgeworpen, zijnde het equivalent van deze persoon te behandelen "zoals een slaaf". (49) Maar: er is niets van de persoon in het ding. Als iemand verkeerd is aangedaan, zoals het geval kan zijn door niet (een deel van) de resultaten van zijn arbeid te krijgen, kan dit alleen worden aangetoond door te bewijzen waarom ze aanspraak kunnen maken om het te krijgen. Door het gebruik van metaforen of aanverwante die zelf juist die aanspraak vooronderstellen, door virtuele identificatie van persoon en ding, wordt niets bewezen.

Mensen wordt verkeerd gedaan als aan hun inspanningen wordt voorbijgegaan, daar afbreuk aan wordt gedaan, of er slecht voor beloond worden; zoals hen verkeerd wordt gedaan als aan hun vitale noden wordt voorbijgegaan, afbreuk wordt gedaan, niet aan tegemoetgekomen wordt. Waarom dit zo is, dat is een ander, groter verhaal. Het heeft iets te maken met het principe van morele gelijkheid: met het gelijk bekommerd zijn om personen als handelende wezens. Inspanningen en behoeften zijn een soort last en deze onbeloond laten of er niet aan tegemoet komen gaat moeilijk samen met de verplichting om gelijk bekommerd te zijn om de "draggers". Zo voldoet men ook moeilijk aan die verplichting, als lichtvaardig wordt omgegaan met de basisrechten en vrijheden van mensen. Voorstanders van arbeids-menging en gelijkgezinden stellen dat lichtvaardig wordt omgegaan met deze rechten en vrijheden vanuit egalitairistisch oogpunt zoals we ze hebben overschouwd. Maar die bewering is afhankelijk van het overtuigend bewijs van de morele band tussen zelf-bezittende personen en wat zij getransformeerd of waarmee zij hun arbeid "gemengd" hebben - en dit is nog nooit gebeurd.

(vertaling Robert Crivit/Jaak Perquy)

NOTEN

(1) Jeremy Waldron, *Two Worries About Mixing One's Labour*, *Philosophical Quarterly*, 33 (1983), pp. 37-44; en *The Right to Private Property* (Oxford: OUP, 1988), pp. 184-91. Refererend naar dit tweede werk zal ik het

hieronder aanduiden als Waldron.

(2) John Locke, *'Two Treatises of Government'*, II, sec. 27.

(3) G.A. Cohen, *'Self-Ownership, World Ownership and Equality'* in Frank S. Lucash (ed.), *'Justice and Equality Here and Now'* (Ithaca and London: Cornell University Press, 1986), p. 117 (verder aangehaald als Cohen I); en cfr. *'Marx and Locke on Land and Labour'*, *Proceedings of the British Academy*, 71 (1985), p. 362.

(4) J.P. Day, *'Locke on Property'*, *Philosophical Quarterly*, 16 (1966), pp. 216-18; en zie Lawrence C. Becker, *'Property Rights'* (London: Routledge, 1977), p. 37, voor een tegenovergesteld standpunt.

(5) Zie A. M. Honore, *'Ownership'*, in A.G. Guest (ed), *Oxford Essays in Jurisprudence* (Oxford: OUP, 1961), pp. 129-30; en *'Property, Title and Redistribution'*, *Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie*, 10 (1977), p. 107 n. 5; alsook James M. M. Smith, *'The Scope of Property Rights'*, in Samuel L. Blumenfeld (ed.), *Property in a Humane Economy* (La Salle Ill.: Open Court, 1974), p. 238.

(6) *Two Treatises*, II secs. 6, 23.

(7) Zie, e.g., Eric Mack *'Distributive Justice and the Tensions of Lockeanism'*, *Social Philosophy & Policy*, 1 (1983), p. 149; Robert Nozick, *Anarchy, State, and Utopia* (Oxford: Blackwell, 1980), 206; en Fred D. Miller, *'The Natural Right to Private Property'*, in Tibor R. Machan (ed.), *The Libertarian Reader* (Totowa N. J.: Rowan and Littlefield, 1982), p. 284.

(8) James Tully, *'A Discourse on Property'* (Cambridge: CUP, 1980), pp. 105-9; and Waldron, p. 178.

(9) Day, *'Locke on Property'*, pp. 211-14; en zie Andrew Reeve, *'Property'* (London: Macmillan, 1986), pp. 124-5, vgl. op dit punt pp. 181-2, 184, 398, met p. 230 (en zijn *'The Turfs My Servant Has Cut'*, *The Locke Newsletter*, 13 (1982), p. 17).

(10) *Two Treatises*, II, secs. 25-28, 32, 34, 39, 44, 45, 51 (m.b.t. "gezamenlijke gift"); en secs. 28, 29, 32, 35 (m.b.t. "het niet nodig hebben van instemming"); en zie Cohen I, pp. 129-30 over gemeenschappelijk bezit en niet-bezit.

(11) Zie Alan Ryan, *'Property and Political Theory'* (Oxford: Blackwell, 1984), pp. 29-30, en Waldron, p. 155.

(12) *Two Treatises*, I, sec. 42 and II, secs. 25 and 134-5. Zie in dit verband Waldron, pp. 145-7; en zijn *'Enough and as Good left for Others'*, *Philosophical Quar-*

terly, 292 (1979), pp. 326-8; en cfr. M.M. Goldsmith, 'The Entitlement Theory of Justice Considered', *Political Studies*, 27 (1979), p. 582, en Virginia Held, 'John Locke on Robert Nozick', *Social Research*, 43 (1976), pp. 171-2.

(13) Two Treatises, II, secs. 31 en 46.

(14) Nozick, pp. 174-5.

(15) Deze denkrichting werd mij gesuggereerd door een marginale notitie in een boek dat ik leende van Hillel Steiner. Ik maak van de gelegenheid gebruik om hem hier te danken voor de hulpzame algemene bespreking van deze zaken, waarover hij langer dan enig ander heeft nagedacht.

(16) Want L. heeft ook een aanspraak op de val vanuit een oogpunt van behoefte.

(17) Waldron, 'Enough and as Good', pp. 319-26; cfr. Waldron, pp. 209-18.

(18) Sommige zogenaamde libertarische auteurs bekritisieren daarom Nozick dat hij zo'n onderstelling aanvaardt en toelaat dat de schaduw van gemeenschappelijk bezit valt over aanspraken op volbloed privé-eigendom. Zie, e.g., Mack pp. 134-5, en Fred Miller, pp. 283-4

(19) Zie Cohen I, pp. 122-3 en 133, en de zaken ertussen.

(20) Cfr. Karl Marx, *Capital*, Volume I, Chapter 26.

(21) Hillel Steiner, 'Justice and Entitlement', *Ethics*, 87 (1977), p. 151. Cfr. Cohen I, p. 119; en F.A. Harper, 'Property and its Primary Form', and George I. Mavrodes, 'Property', in Blumenfeld, respectievelijk pp. 11-12 en 185.

(22) John Stuart Mill, 'Principles of Political Economy', Book II, Chapter I, sec. 3.

(23) Two Treatises, II, secs. 27 and 32.

(24) Zie voor hedendaagse formuleringen op dit punt, Murray Rothbard, 'Justice and Property Rights', in Blumenfeld, p. 113; en Hillel Steiner, 'Slavery, Socialism, and Private Property', in J.R. Pennock and J.W. Chapman (eds.), *Nomos XXII: Property* (New York, NYUP, 1980), pp. 262-3 n. 15; en cfr. ook zijn 'Capitalism, Justice and Equal Starts', *Social Philosophy & Policy*, 5 (1987), p. 54.

(25) Zie eindnoot 1.

(26) De bewering is meegedeeld door, en besproken door Waldron - op pp. 183,

187-8.

(27) Zie Locke, *Two Treatises*, II, sec. 30.

(28) David Hume, '*A Treatise of Human Nature*', Book III, Part II, sec. 3. En cfr. David Miller, '*Justice and Property*', *Ratio*, 22 (1980), p. 5.

(29) Zie *Two Treatises*, II, secs. 37, 46 en - m.b.t. het laatste punt - 27 en 30 (eerste gebruik in elk geval). Ik ben Geraint Parry dankbaar voor de bespreking van dit punt.

(30) Cfr. hier Waldron, p. 186 ; en 'Two Worries', p. 41.

(31) *Two Treatises*, II, sec. 28.

(32) Zie tekst eindnoot 2 hierboven; en Day, p. 209.

(33) Cfr. Rothbard, '*Justice and Property Rights*', p. 109 ; of van de zelfde auteur *The Ethics of Liberty* (Atlantic Highlands N. J. : Humanities Press, 1982), pp. 47-8.

(34) *Two Treatises*, II, secs. 51 and 31.

(35) *Ibid.*, II, secs. 38 and 32. Cfr. Goldsmith p. 581 n. 13, Ryan, pp. 35, 37-8, en Waldron, p. 173.

(36) David Lyons, '*The New Indian Claims and Original Rights to Land*', in Jeffrey Paul (ed.), *Reading Nozick* (Oxford: Blackwell, 1982), p. 361.

(37) Becker, p. 34

(38) Van belang hier, zij het in relatie met een andere notie van toeëigening, is G.W.F. Hegel, *The Philosophy of Right* (Oxford: OUP, 1965), p. 238, Addition to Paragraph 55; en Marx' commentaar erop, *Capital*, Volume 3, Chapter 37 n. 26. Rothbard (*The Ethics of Liberty*, pp. 33-47) heeft het niet moeilijk met het idee van de uitbreiding van iemands 'wezen'. Eigendom is een 'natuurlijk feit' - hoewel door hem gedefinieerd door een bijzonder soort gebruik, dat 'in produktie wordt gebracht'.

(39) Nozick, p. 174; Steiner, '*Capitalism, Justice and Equal Starts*', p. 61; Fred Miller, p. 285.

(40) Zie Waldron, pp. 256-7; en, de tegenstelling, Mack, p. 133, en Onora O'Neill, '*Nozick's Entitlements*', in Paul, p. 312. Cfr. Nozick pp. 150, 153, 174-5 en 178. En

zie voetnoot 49 hieronder.

(41) Zie Thomas Nagel, '*Libertarianism Without Foundations*', in Paul, p. 195; Honore, '*Property, Title and Redistribution*', pp. 107-8; en O'Neill, p. 314. Ook relevant hier zijn de sprekende opmerkingen over formele principes van rechtvaardigheid in de verwerving (PJAs) bij Waldron: pp. 265, 267-8, 270-71.

(42) Karl Olivercrona, '*Locke's Theory of Appropriation*', *Philosophical Quarterly*, 24 (1974), pp. 224-6. Cfr. Becker pp. 48-9, voor de suggestie van een psychologische dimensie bij de arbeidstheorie van verwerving.

(43) *The Ethics of Liberty*, pp. 33, 48, 67 n. 2; cfr. zijn '*Justice and Property Rights*', p. 109.

(44) Zie Becker, pp. 34-6, 47, 50-53; David Miller, pp. 6-7; and Waldron, pp. 202-5.

(45) *Two Treatises*, II, (respectievelijk) secs. 30, 34, 37, 42, 43; en 32-5, 40-43.

(46) Zie David Miller, pp. 7, 9, 11.

(47) Nozick, pp. 154-5. Verbijsterend zijn ook de referenties m.b.t. verdienste bij Steiner, '*Justice and Entitlement*', p. 152; en '*The Natural Right to the Means of Production*', *Philosophical Quarterly*, 27 (1977), pp. 44-5.

(48) Cfr. James Sadoxsky, '*Private Property and Collective Ownership*', in Blumenfeld, p. 89; en G.A. Cohen, '*The Labour Theory of Value and the Concept of Exploitation*', in zijn '*History, Labour, and Freedom*' (Oxford: OUP, 1988), pp. 229-30, 237. Voor een standpunt dat zegt dat men recht heeft op de waarde die men schept of toevoegt door zijn arbeid, zie Baruch Brody, '*Redistribution Without Egalitarianism*', *Social Philosophy & Policy*, 1 (1983), pp. 74-5, 78-9. En cfr. Nozick p. 161 - Ik weet dat dit verhaal niet over waarde gaat.

(49) G.A. Cohen, '*Self-Ownership, Communism and Equality*', *Proceedings of the Aristotelian Society*, Supplementary Volume LXIV (1990), p. 25; Steiner, '*Slavery etc*', pp. 249-50; Nozick on *Property Rights*, *Ethics*, 87 (1977), p. 144. Cfr. G. A. Cohen, '*Self-Ownership, World Ownership and Equality: Part II*', in Ellen Frankel Paul et al., '*Marxism and Liberalism*' (Oxford: Blackwell, 1986), pp. 90, 95-6.

